

KONSTANTIN BIEBL

26. 2. 1898 - 12. 11. 1951

Konstantin Biebl, křehký lyrik, jeden z avantgardní básnické generace 20. let, se narodil 26. února 1898 ve Slavětíně u Loun. Jeho otec, zubní lékař, ve volných chvílích maloval a psal, doma choval exotické ptáky a dokonce opici z Jávy. Matka, která sama psala básně, naučila syna poznávat krásu zakletou do poezie. Byla sestrou pražského advokáta a básníka Arnošta Ráže. Ten jezdil pravidelně na prázdniny do Slavětína a na Konstantina Biebla, který si ho velmi vážil, měl velký vliv. „ *Kdyby se mne někdo zeptal, odkud pramení má láska k umění, má touha po kráse, na které se někdy zachraňuji, musel bych říci, že to byl především vliv prostředí, v němž jsem vyrůstal a žil*“, řekl v roce 1941 v rozhlasovém pořadu ze svých veršů.

V roce 1908 začal studovat na měšťanské, později na reálné škole v Lounech. Tehdy také začalo jeho celoživotní přátelství s budoucím spisovatelem Karlem Konrádem. Z Loun po určitých studijních problémech přešel na reálku do Prahy. V květnu 1916 odešel jako jednoroční dobrovolník rakouské armády na haličskou frontu do Samboru. Tehdy byl už na frontě i jeho otec, který jako vojenský lékař sloužil v lazaretu v Chelmu. Ten v říjnu 1916 spáchal sebevraždu. Koncem roku se Biebl vrátil do Loun, aby se zde v nemocnici léčil z podezření na začínající tuberkulózu. V červnu 1917 stačil ještě na pražské reálce složit vojenskou válečnou maturitu a byl opět poslán na frontu, tentokrát do Černé Hory. Nastala nejhorší etapa v jeho životě. Byl raněn, zajat komity (příslušníky černoohorského lidového protirakouského odboje) a odsouzen k smrti. Podařilo se mu však uprchnout, dostat se do sarajevské nemocnice a odtud byl s tuberkulózou poslán na léčení do Loun. Přežití útrapy války se stanou trvalou součástí jeho poezie.

V roce 1921 složil doplňovací maturitu z latiny na klasickém gymnáziu v Praze a začal studovat lékařskou fakultu Univerzity Karlovy. Studia však nedokončil. Během

svých studií navázal četná přátelství, z nichž pro jeho další literární vývoj mělo největší význam seznámení s Jiřím Wolkerem. Stali se důvěrnými přáteli, vyměňovali si své verše a navzájem se ovlivňovali. Oba se stali členy brněnské Literární skupiny. V květnu 1922 spolu odjeli na léčení k moři do Jugoslávie. Během měsíčního pobytu v Bašce poznal Biebl i svou osudovou lásku Jarmilu Mikšovskou. Přátelství obou mladých básníků však netrvalo dlouho - 3. ledna 1924 Jiří Wolker zemřel. V lednu 1925 přichází do Bieblova života další smrt. Umírá jeho strýc Arnošt Ráz, umírá na tuberkulózu i Jarmila Mikšovská. Příliš mnoho smrti pro tak citlivého člověka, mnoho ztrát bytostí, které měly pro Biebla základní životní význam. „*Nesmírím se smrti s tebou / nesmírím se do smrti*“, napíše později. Ještě v roce 1925 odjel Biebl do Francie, kde vedle Paříže navštívil i některá bojiště první světové války. Po návratu otiskl reportáže z této cesty v časopise a knižně vydal lyrickou cestopisnou črtu *Expres do Paříže*, plnou jiskřivé hravé obraznosti, ale i tady se mihne bolestná vzpomínka na válečné děje u Marny a Epernay.

Každý chlapec touží po exotických dálkách. Ne každému se však podaří své touhy a sny realizovat. Biebl si své velké přání splnil na podzim roku 1926. Lodí Yorck odplul z Janova na dlouhou cestu, při níž navštívil Jávu, Borneo, Sumatru a Celebes. Pobyt v tropech měl velký význam pro příští Bieblovu literární tvorbu.

V polovině dvacátých let opustil Literární skupinu a přešel do Devětsilu, který mu byl bližší svou orientací na poetismus i přesvědčením svých členů. Tehdy se stává jeho přítelem Vítězslav Nezval. V lednu 1931 uzavřel sňatek s Marií Bulovou, dcerou obchodníka v Lounech, a odjel s ní na svatební cestu do Alžíru a Tunisu. Také několikrát za sebou navštívil Jugoslávii. Ve třicátých letech žil v Lounech a pracoval jako zubní technik v ordinaci své matky. V roce 1934 patřil k zakladatelům pražské Skupiny surrealistů ČSR, podepsal i její manifest a publikoval v jejích sbornících. Během druhé světové války žil v Praze, Slavětíně a v Lounech. Organizoval pomoc německým antifašistům, podporoval umělce. Musel se skrývat a měnit místa pobytu. Nejdéle byl s Karlem Konrádem v Bělovsi u Náchoda. Během války téměř nepublikoval. Verše vzniklé v této kruté době pak zařadil do své poslední sbírky *Bez obav*. Po válce pracoval na ministerstvu informací a jako člen Filmové rady. V roce

1949 se s prvními těžkými záchvaty přihlásila nemoc (pankreatitida). Léčil se v nemocnici a dvakrát v Karlových Varech. Kruté bolesti ho provázely po celý zbytek života. K nemoci se přidala i deprese způsobená vnitropolitickou situací, štvanicí na všechno co mu bylo v minulosti a v umění drahé. Večer 11.listopadu 1951 vyskočil z okna svého bytu v Praze na Výtoni a den poté zemřel. Nenechal žádný dopis na rozloučenou, žádné vysvětlení. Už se asi nikdy nedovíme, co převážilo na citlivých vahách básnickovy duše miskou beznaděje. „*Básníkův život visí jenom na niti,/ hledá pár zázračných slov,/ a když je nenajde, musí umřítí./ Zpívaje, kopá svůj vlastní hrob.*“ Pochován je ve Slavětíně. Básník se vrátil do svého domova.

„*Od školních let jsem lovcem emocí. Miluji skutečnost, ale také snění, a proto se rád pohybuji na rozhraní dvou světů, kde skutečnost se přelévá v sen a naopak...*“

Dílo Konstantina Biebla není příliš rozsáhlé. Odráží však v sobě všechny hlavní umělecké směry doby, ve které básník žil: proletářské umění, poetismus a surrealismus. Začal publikovat roku 1919 v časopise lounských studentů Cíl, nejdříve pod pseudonymem K. Slavětinský. První sbírka *Písně souchotináře* zůstala jen v rukopise. V Almanachu lounského studentstva vyšla jeho obdoba Wolkerova Svatého Kopečku, báseň *Jeden den doma*. Knižní debut *Cesta k lidem* z roku 1923 obsahuje patnáct básní jeho strýce Arnošta Ráže a třináct básní Bieblovy z let 1921 - 1923. Jeho básně zde připomínají rané básně Jiřího Wolker. Po tomto jakémsi přípravném období vychází roku 1924 první Bieblův samostatný básnický knižní titul sbírka *Věrný hlas*. Ta spolu se sbírkami *Zlom* a *Zloděj z Bagdadu* už patří do období proletářské poezie. *Věrný hlas*, věnovaný památce Jiřího Wolker, obsahuje vedle milostných veršů a veršů dosvědčujících básníkovo sepětí s domovem, rodným Slavětínem, i básně, ve kterých se vrací k prožitkům z války. Biebl měl oproti svým generačním druhům jednu krutou životní zkušenost, na vlastní kůži poznané hrůzy války, války, která chlapce naučila „*karabinu nabíjet, dobře koně sedlat, střílet, zabíjet*“ ještě dříve než poznali pravou lásku. Setkání s nesmyslným zabíjením poznamenalo celé Bieblovo dílo. „*Neuschne nikdy krev / na mém bajonetu*“. Stále se mu bude vracet otázka, „*Kde jsou ale ruce / co je zabíjeli?*“ a bude stále cítit vinu „*I když třeba střílel jiný, / v ranách těch jsou naše*

činy.“ Proti světu násilí i proti poznané sociální nespravedlnosti stavěl „čisté srdce“. Srdce se mu stalo symbolem lásky, štítem proti světu bídy, násilí i válek.

Biebl byl lyrik, ale lyrik s vypravěčským talentem. Plně se to projevilo ve **Zlomu**, kdy se přiklonil, jistě pod vlivem Jiřího Wolkera, k baladě. Sbíрка **Zlom** je uvedena verši, ve kterých Biebl zformuloval svou představu o úloze básníka a poezie:

„Nesedlej básníku okřídleného oře,
nelze nám s tebou do oblak,
k zemi nás víže láska, hněv, hoře,
zůstaňme na zemi.“

Poslední knihou z období proletářské poezie je v roce 1925 vydaná sbírka **Zloděj z Bagdadu**. Je věnována památce „sestry dvou Jiří ...“ Jarmile Mikšovské. Jí už jsou věnovány nejkrásnější básně **Věčného hlasu** a po mnoha letech ještě devět vroucích zpěvů *Sedmnáctého výročí* ve sbírce **Bez obav. Zloděj z Bagdadu** vyjadřuje básníkův smutek nad její smrtí. Jeho verše vyvolávají mrtvou zpátky k životu, popírají smrt. „Není možné aby spala / někde v zemi v chladném hrobě / Modré hrozny obírala: / zrnko mně - a zrnko sobě!“ S tímto naivně dětským viděním smrti souvisí i příklon k písňové formě.

Ve druhé polovině dvacátých let se Konstantin Biebl přiklání k poetismu, právě tak, jak to udělali jeho druhové z Devětsilu Vítězslav Nezval a Jaroslav Seifert. Svým melodickým veršem, který obohacoval slovními experimenty a citlivou obrazností, přispěl výrazně k vývoji poetismu. První čistě poetickou je sbírka **Zlatými řetězy** (1926). Motivicky se vrací k domovu a těží i z návštěvy Francie. Jako ve všech Bieblových sbírkách i zde najdeme válečné reminiscence a verše se sociální tematikou. V témže roce mu vychází další kniha básní **Modré stíny**.

Jedním z rysů poetismu je záliba v exotických motivech. Zatímco většina poetistů si své exotické kraje vybájila ve své fantazii, Konstantin Biebl je opravdu navštívil. Z jeho cesty na Jávu vznikla jeho nejpoetičtější sbírka **S lodí, jež dováží čaj a kávu** (1927). Biebl si zamiloval štědrú přírodu tropů, krásu a ušlechtilost domorodců, ale poznal i sociální a koloniální útisk. Pod náparem všeho co do sebe vstřebal tam v „olivovém ovzduší lomeného světla“ džungle, pod „noční oblohou obrovských stromů“

a pod žhoucím tropickým sluncem vznikla jedinečná sbírka básní. Je rozdělena na tři tematicky odlišné části. První *Začarovaná studánka* je nejpestřejší. Jsou zde básně s milostnou tematikou, ozvěny světové války i motivy z rodného kraje. Ve druhé části s názvem *S lodí jež dováží čaj a kávu* jsou zachyceny zážitky z cesty lodí na Jávou. Poslední část *Protinožci* obsahuje verše vzniklé za pobytu v tropech. Právě na této třetí části sbírky je vidět jak poznání dalekých zemí umožnilo i nový pohled básníka na domov. „*Musel zajet až k rovníku, aby mu v celé kráse prosvítla rodná zem*“ napsal F. X. Šalda. A tak se nakonec nejdojemnější básní celé této cestovatelské sbírky stala báseň *Protinožci*, kde můžeme číst tyto krásné verše: „*Na druhé straně světa jsou Čechy / má krásná a exotická země / plná hlubokých a záhadných řek ...*“. Prozaickým protějškem sbírky *S lodí, jež dováží čaj a kávu*, je protikolonialisticky zaměřený *Plancius* a roku 1958 posmrtně vydaná *Cesta na Jávou*.

První dvě vývojové etapy Bieblovy poezie vyvrcholily básnickým pásmem *Nový Ikaros* (1929), skladbou o čtyřech zpěvech, která je vzrušujícím obrazem světa, války i velkolepým manifestem básníka milujícího prudký, intenzivní život. Vedle Nezvalova Edisona patří k největším skladbám českého poetismu.

Básník jako Ikaros „*lehce se vznáší / v prostoru a čase*“. Má paměť, která mu umožňuje vrátit se do doby dětství i prvních studentských lásek, ale která nedává zapomenout ani na válečné běsnění. Proti násilí a válce klade lásku: „*všemu je konec, jenom ne lásky*“. Vytváří zde představu moderního světa, jehož základními znaky jsou neustálý pohyb, změna, dynamičnost, ale také prchavost a pomíjivost. Biebl vyslovil v *Novém Ikarovi* své úzkosti, svou nenávist i obdiv k elementárním hodnotám života. Dokázal citlivě postihnout množství mezních životních situací. Při kompoziční výstavbě využívá Apollinairova Pásma, píše volným veršem, jen občas provázeným rýmem. Za *Nového Ikara* získal Konstantin Biebl výroční cenu Aventína.

Přechod od poetismu k surrealismu je zřejmý na sbírce *Nebe peklo ráj* (1930) a plně se dá vystopovat až o devět let později ve sbírce *Zrcadlo noci* (1939). Konstantin Biebl nikdy nebyl ortodoxním surrealistou, i když ho obhajoval ještě v době, kdy Vítězslav Nezval rozpustil Skupinu surrealistů. Hlásil se k tomuto směru, i když celou povahou své poezie, vyznačující se citlivou rovnováhou obraznosti a rozumu, byl

vlastně tomuto směru cizí. Ve třicátých letech zastihla básníka tvůrčí krize. Hledal sám sebe. Básně, ve kterých se snažil ve čtyřicátých letech reagovat na novou společenskou situaci, vydal v roce 1951 ve sbírce ***Bez obav***.

Poezie Konstantina Biebla je plná jiskřivé fantazie, dětsky naivního nazírání na svět, ale i plná bolesti, smutku a melancholie. Jejím specifickým znakem je plachá něha. Je to poezie hluboce lidská „*má jadrnost a čistotu lidové písně, kouzlo snu a pohádky, hravost a vtip dětského říkadla*“ (Jiří Žáček). Je stvořena z Vůle, Rozumu a Srdce a její brány jsou otevřené pro všechny.